

Odgoj za medije u Republici Sloveniji

Oliver Buček, OŠ Breg, Ptuj

Sažetak

*Otkada se odgoj za medije javlja u različitim raspravama, postavlja se pitanje kako ga definirati. Kada govorimo o odgoju za medije govorimo o konceptu, koji nosi različita imena. Nazivi variraju ovisno o pedagoškoj tradiciji i teoriji u različitim državama: **obrazovanje za medijsku pismenost** (media literacy education), **obrazovanje za medijsku osviještenost** (media awareness education), **vizualna pismenost** (visual literacy), **medijska kompetencija** (media competence), **medijska pismenost** (media literacy). Unatoč svim tim verzijama, iz praktičnih razloga, bio je formiran međunarodni konsenzus o korištenju pojma "media education", kojega u ovom radu prevodim kao "medijski odgoj" [1].*

Odgoj za medije je postupak obrazovanja za 21. stoljeće. Odgoj za medije stvara okvir za pristup, analizu, procjenu i stvaranje poruka različitih oblika – od tiskanih poruka, videa pa sve do interneta. Tako odgoj za medije obuhvaća razumijevanje uloge medija u društvu, bitnost vještine traženja i kritične ocijene informacija kao i različite načine samoizražavanja, koji su u demokratskom društvu potrebni [2].

Modeli odgoja za medije u odgojno-obrazovnim institucijama

Medijsko obrazovanje je širok pojam koji se javlja u različitim oblicima. Započinje u obitelji, gdje roditelji svoje znanje i iskustva prenose na svoju djecu. U današnje vrijeme, kada se nove informacijsko-komunikacijske tehnologije jako brzo razvijaju, pa se sve češće događa obratno. U više ili manje formalnim oblicima se učenici medijsko opismenjuju i u odgojno-obrazovnim institucijama.

Odgoj za medije se različito uključuje u školske sustave. Masterman u europskim obrazovnim sustavima govori o četiri osnovna modela nastavnog plana i programa integracije odgoja za medije u školski kurikulum [3]:

1. Odgoj za medije kao specijalizirani predmet

Jedan od načina ulaska medijskog odgoja u odgojno-obrazovne institucije je uvođenje samostalnog (obaveznog ili fakultativnog) predmeta. Pri izradi nastavnog plana i programa za takav predmet, najveći je izazov, kako obuhvatiti područje, koje obuhvaća tako široki raspon mogućnosti koje nude mediji. Masterman [2] primjećuje, da se je kao najbolje rješenje

pokazalo spoj različitih mogućnosti. Učitelji su nastavni plan razdijelili na više dijelova; dio koji obuhvaća djelovanje televizije, dio koji obuhvaća djelovanje radija i dio koji obuhvaća tisak.

2. Odgoj za medije kao konstruktivni element, koji se uči u okviru već postojećeg određenog predmeta, najčešće materinjeg jezika

Takav način uključivanja je do danas najčešći oblik uključivanja odgoja za medije u školski kurikulum. Jezik je ključni element cjelokupnog nastavnog plana i programa i služi kao osnovni alat za učenje na svim drugim područjima. Učitelji jezika imaju puno znanja s području analize teksta, ali moraju imati na umu, da medijski tekstovi zahtijevaju drugačiju analizu od literarnih. Nastava jezika i književnosti bi se morala proširiti na poglavlja o medijskom jeziku. Pokrivala bi opće navike učenja i retoričke alate kao i načine naracije u popularnim medijima. Učenici bi morali biti osposobljeni za pisanje tekstova koji bi bili pogodni za medijsku prezentaciju kao što su npr. radijske vijesti i audiovizualna komunikacija.

3. Pojedini dijelovi medijskog odgoja su uključeni u različite predmete, npr. učenje jezika, literature, povijesti, zemljopisa, glazbe ...

U idealnom slučaju takav oblik rada potiče i razvija učitelj – koordinator. Za holistički pristup odgoju za medije važna je njena integracija u cjelokupni školski kurikulum, u nastavni plan i program svih predmeta koji su povezani s medijima ili koriste bilo kakve oblike tehnologije masovnih medija.

4. Odgoj za medije kao fakultativna aktivnost

Aspekti odgoja za medije su tema unutar integriranog kurikulumu, koji se ne bazira na uobičajenim predmetima. Primjer takvog uključivanja odgoja za medije u kurikulum su razne neobvezne fakultativne aktivnosti, koje se na školi odvijaju u slobodno vrijeme.

Na pitanje koji model uključivanja odgoja za medije je najbolji i najkvalitetniji, Masterman ne nudi jedinstven odgovor, već tvrdi, da je potrebno poticati i podupirati razvoj odgoja za medije s više različitih modela jer to donosi najbolje rezultate [3].

Odgoj za medije u Republici Sloveniji

Uvođenje predmeta Odgoj za medije u Sloveniji je bilo neophodno. Najveći razlog za to su bili: rast medijske produkcije, visoko stanje medijske potrošnje i medijske zasićenosti u modernom društvu, ideološka važnost medija i njihov utjecaj na razumijevanje društvene realnosti, utjecaj medija na politiku, prevlast vizualne komunikacije, deregulacija tiska i važnost obrazovanja mladih ljudi za izazove budućnosti.

Svaki od navedenih trendova zahtijeva odgovarajući raspon kritičke svijesti i koherentno razvijen odgojni program za poticanje kritičke autonomije adolescenata. Mediji igraju ključnu ulogu u odgoju mladog čovjeka. Takva uloga medija može osobu dehumanizirati, a može ju i osloboditi. U prvom slučaju to znači da mediji prisvoje tj. pridobiju mladu osobu i da ju udalje od njegovih osobnih iskustava te mu svijet postane besmislen. U drugom slučaju mediji adolescentu predstavljaju kulturnu raznolikost umjesto standardizacije i uniformiranosti što im omogućuje izbor različitih medijskih sadržaja. Ključni zadatak odgoja za medije je pomoći mladim ljudima da postanu aktivni i slobodni sudionici u komunikacijskom procesu, a ne pasivni, statični i neodgovorni robovi medija u jednosmjernom komunikacijskom procesu [4, str. 1089-1099].

Slovenija spada među najnaprednije države na tom području jer ima medijski odgoj uključen u nastavni plan i program na različite načine (kao sastavni dio različitih školskih predmeta i kao fakultativni predmet) i na različitim nivoima (od osnovne škole do fakulteta), što je po Mastermanu najbolji način [5, str. 203]. Reformom osmogodišnje škole u devetogodišnju u Sloveniji je odgoj za medije postao sastavni dio školskog kurikuluma. Odgoj za medije je postao sastavni dio različitih školskih predmeta, prije svega slovenskog jezika i domovinskog odgoja i etike. U novoj devetogodišnjoj školi su učenicama ponuđena dva fakultativna predmeta s područja medija. Prvi predmet je Medijski odgoj, koji se poučava u sedmom, osmom i devetom razredu, a razdijeljen je na tisak, radio i televiziju te internet, dok je drugi predmet školsko novinarstvo [5, str. 204].

U prvom djelu, predmet Medijski odgoj, usredotočen je prije svega na tiskovne medije, pa je ujedno najuopćenije medijsko orijentiran. Učenici uče karakteristike masovnih medija i različite načine komunikacije kao što su novinarski, umjetnički i publicistični tekstovi, dokumenti, fotografija, video, film, glazba, Internet te znaju razlikovati propagandu i oglašavanje od novinarskog izvještavanja. Učenici treba da shvate, da mediji ne odražavaju svijet već ga stvaraju i konstruiraju. Na kraju prve godine učenici naprave i izdaju vlastite novine.

U drugoj godini kada se poučava predmet Radio, naglasak je na radijskim medijskim sadržajima i povijesti nastanka radija. Učenici se nauče oblikovati vlastitu radijsku emisiju te upoznaju različitu medijsku publiku.

Treća godina je namijenjena upoznavanju televizije. Zajedno sa lokalnim televizijskim centrom učenici oblikuju vlastitu televizijsku emisiju. Učenici upoznaju djelovanje interneta, upoznaju različite utjecaje medija i prije svega problematične teme vezane uz medije kao što su nasilje i stereotipi. Na kraju učenici na okruglom stolu otvoreno raspravljaju o promijeni svojih navika i napišu pisma uredništvima, u kojima predstavljaju svoje inicijative za promjenu medijskih sadržaja [6].

Učenici imaju mogućnost da sami izaberu bilo koju temu. Predmet se također bavi temama kao što su medijski žanrovi, novinarstvo, novinarska etika, oglašavanje i povijest masovnih medija. Svrha odgoja za medije je da učenici nauče analizirati, kritično ocjenjivati i ostvariti različite medijske sadržaje i da postanu kritični i selektivni medijski potrošači.

Drugi fakultativni predmet je školsko novinarstvo, koji naglašava kreativni dio odgoja za medije. Učenici se nauče oblikovati školske novine [5, str. 204].

U srednjem obrazovanju je odgoj za medije sastavni dio nastavnog plana i programa pri različitim predmetima kao npr. sociologija i obavezni sadržaji kao što su odgoj za mir, obitelj i nenasilje i domovinska kultura; medije uglavnom obrađuju iz društvenog aspekta.

Kako razumijete pojam medijskog odgoja?

Za potrebe istraživanja napravio sam kratku anketu u kojoj sam suradnike pitao kako oni razumiju pojam medijskog odgoja. Anketa je imala jedno pitanje zatvorenog tipa, a suradnici su birali između četiri moguća odgovora. U istraživanju je sudjelovalo 17 suradnika.

Kako razumete pojam medijske vzgoje?

Prosim, če si vzamete nekaj minut časa in rešite naslednjo anketo.

Hvala!

* Zahtevano

Kaj je vaš poklic? *
npr. učitelj, zdravnik ...

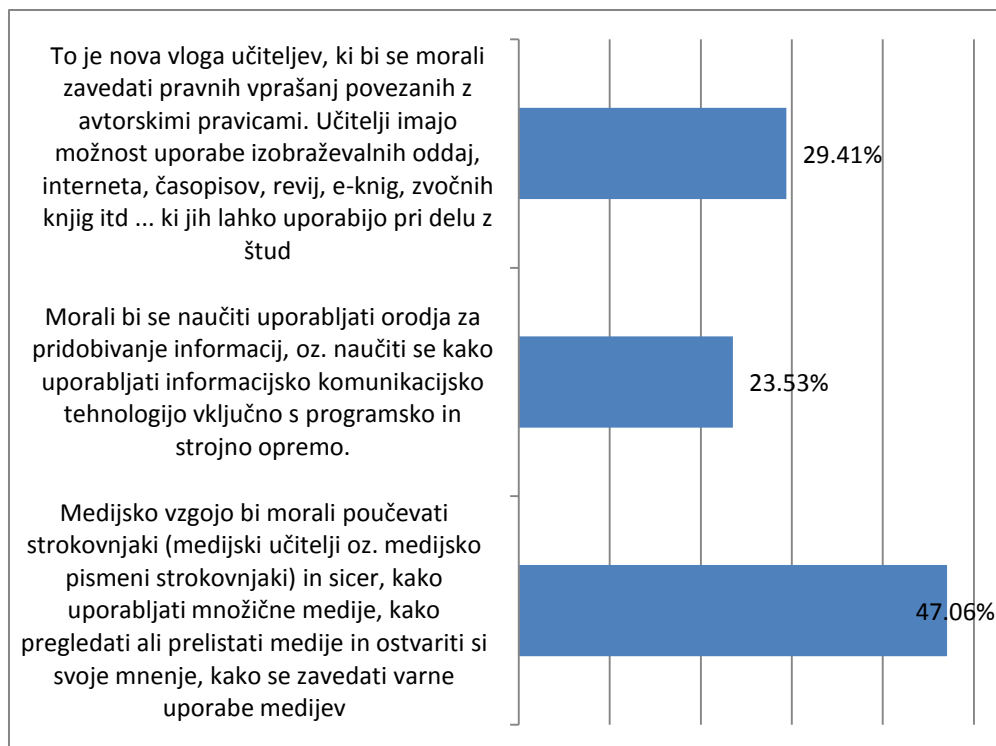
Kako razumete pojam medijske vzgoje? *
Izberite eno ali več možnosti.

- Iz množičnih medijev bi se morali nekaj naučiti. Ti morajo zagotoviti izobraževalne vsebine.
- Medijsko vzgojo bi morali poučevati strokovnjaki (medijski učitelji oz. medijsko pismeni strokovnjaki) in sicer, kako uporabljati množične medije, kako pregledati ali prelistati medije in ostvariti si svoje mnenje, kako se zavedati varne uporabe medijev (sposobnost iskanja potrebnih informacij, kritični oz. selektivni pristop do informacij, razumna uporaba socialnih omrežij, spletna komunikacija itd ...)
- Morali bi se naučiti uporabljati orodja za pridobivanje informacij, oz. naučiti se kako uporabljati informacijsko komunikacijsko tehnologijo vključno s programsko in strojno opremo.
- To je nova vloga učiteljev, ki bi se morali zavedati pravnih vprašanj povezanih z avtorskimi pravicami. Učitelji imajo možnost uporabe izobraževalnih oddaj, interneta, časopisov, revij, e-knig, zvočnih knjig itd ... ki jih lahko uporabijo pri delu z študenti, dijaki in učenci. Samoumevno je, da bodo študentje, dijaki in učenci razumeli temo bolje in lažje, če so opremljene z vizualizacijo danega problema.
- Drugo:

Uporablja tehnologijo [Google Dokumentov](#)

[Prijavite zlorabo](#) - [Pogoji storitve](#) - [Dodatni pogoji](#)

Slika 1: Primjer ankete

Slika 2: Prikaz zastupljenosti vrijednosti

Rezultati pokazuju da gotovo polovica (47,06 %) ispitanika smatra da bi Odgoj za medije morali poučavati stručnjaci (medijski učitelji ili medijsko pismeni stručnjaci), te kako upotrebljavati masovne medije, kako pregledati i prelistati medije i ostvariti vlastito mišljenje, kako sigurno upotrebljavati različite medije (sposobnost traženja potrebnih informacija, kritični i selektivni pristup do informacija, razumna upotreba društvenih mreža, internetska komunikacija itd.).

ZAKLJUČAK

Po mišljenju Mastermana Odgoj za medije će se u budućnosti razvijati kao proces cjeloživotnog učenja, a ne samo kao domena učitelja Odgoja za medije. Odgoj za medije bi morao biti pored samostalnog predmeta integriran i u druge predmete. Integracija odgoja za medije u druge predmete je važna jer se medijski tekstovi upotrebljavaju u poučavanju svih predmeta. Učitelji i učenici moraju znati da mediji nisu transparentni nosioci različitih informacija i da ih zbog toga moramo znati čitati kritično [7, str. 241-268].

Učitelji bi morali biti svjesni da učenici ne dolaze na nastavu sa praznim glavama nego sa svojim predrasudama, idejama, stereotipima koje su naučili iz medija. Zato je za učitelje korisno da često ažuriraju svoje znanje o medijima o kojima poučavaju.

Kao i svaka odgojna praksa tako i Odgoj za medije treba jasan kurikulum i koherentnu teoriju učenja. Učitelji Medijskog odgoja moraju slijediti novosti. Razvojna priča o medijskom odgoju još ni iz daleka nije ispričana.

Popis literature

1. Lavender, T., Tufte, B., & Lemish, D. (2003). *Global Trends in Media Education*. New Jersey: Hampton Press.
2. *Literacy For the 21st Century* . (2003). Prevezeto april 2011 iz http://www.medialit.org/sites/default/files/mlk/01_MLKOrientation.pdf
3. Masterman, L. (2001). A Rationale for Media Education. V R. Kubey, *Media literacy in the information age*. New York: New Brunswick.
4. Erjavec, K., & Volčič, Z. (1998). Vzgoja za medije na Slovenskem. *Teorija in praksa*, 1089-1099.
5. Erjavec, K. (2000). Vzgoja za medije v šolskem sistemu : mednarodna primerjava. *Journal of the European Institute for Communication and Culture*, 199-206.
6. Košir, M., Erjavec, K., & Volčič, Z. (2006). *Učni načrt. Izbirni predmet : program osnovnošolskega izobraževanja. Vzgoja za medije : tisk, radio, televizija*. Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo, znanost in šport, Zavod RS za šolstvo.
7. Masterman, L. (1985). *Teaching the media*. Bodmin: MPGBooks Ltd.